

Ліна Юріївна МЕДОВКІНА,
доцент кафедри міжнародного права
Донецького національного університету,
кандидат історичних наук (Донецьк)

ВПЛИВ ВИХОВАНЦІВ КАЗАНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ 1920-1930-х рр.

Стаття присвячена біографіям вчених, істориків церкви, які певний час навчалися та працювали у Казанській духовній академії (О. Дмитрієвський, І. Соколов), а згодом проживали в Україні та мали вплив на розвиток української науки та освіти.

Ключові слова: історики церкви, Казанська духовна академія, українська академічна наука, освіта, біографії, візантологія.

The article is devoted to biographies of scientists, historians of the church, who have been educated and worked in the Kazan Theological Academy (A. Dmitrievskiy, I. Sokolov), and later lived in Ukraine and influenced the development of Ukrainian science and education.

Key words: church historians, Kazan Theological Academy, The Ukrainian academic science, education, biography, Byzantologist.

Статья посвящена биографиям ученых, историков церкви, которые получили образование и работали в Казанской духовной академии (А. Дмитриевский, И. Соколов), а позже проживали в Украине и оказали влияние на развитие украинской науки и образования.

Ключевые слова: историки церкви, Казанская духовная академия, украинская академическая наука, образование, биографии, византология.

У другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. у Російській імперії існувало чотири вищих навчальних заклади, вихованці яких мали суттєвий вплив на розвиток історичної науки. Перш за все, це стосувалося таких напрямів як історія релігії, церкви, духовної освіти.

Казанська духовна академія належала до провідних вищих навчальних закладів, що надавали духовну освіту на теренах імперії. Академія вела свою історію від 1723 р., коли у Казані заснували архієрейську елементарну школу, яка у 1732 р. була перетворена на семінарію. Тут викладалися риторика, філософія, богослов'я, а наприкінці ХVІІІ ст. також історія, географія, математика, нові мови. 1797 р. семінарія

отримала статус академії з вищим курсом богослов'я, а також татарською мовою, що була потрібна священикам для праці у місцевих умовах. Вихованці академії також мали можливість відвідувати лекції у Казанському університеті з тих дисциплін, які не викладалися в їхній *alma mater*. Від 1818 до 1842 р. академія не працювала. У період правління архієпископа Казанського та Свіяжського Григорія (Постнікова) (1854–55 рр.), в академії були відкриті місіонерські відділення, що мали на меті організувати просвітницьку роботу у середовищі старообрядців, мусульман, буддистів, а також марійських і чуваських язичників.

Після революції 1917 р. академія деякий час продовжувала свою роботу. Намагаючись захистити викладачів і вихованців академії від терору та свавілля нової влади, зусиллями місцевої інтелігенції робилися спроби перетворити її на богословський факультет Казанського університету. Однак, ця спроба не отримала підтримки влади. У березні 1921 р. було заарештовано ректора та 20 викладачів, що призвело до повної ліквідації цього навчального закладу.

Цікаво, що, незалежно від того, яка велика відстань відділяла Казань і Київ, між ними завжди існував майже містичний зв'язок на рівні особистостей, соціокультурних, наукових та інтелектуальних контактів і взаємовпливів. Не заглиблюючись в історію цих взаємозв'язків, зупинимось на біографіях кількох учених, чиї долі одночасно тісно були пов'язані з Казанською духовною академією та Україною.

Насамперед, це стосується О. О. Дмитрієвського (1856–1929) та І. І. Соколова (1865–1939), які були випускниками Казанської духовної академії та певний час працювали в Києві.

Олексій Опанасович Дмитрієвський навчався в академії з 1878 по 1882 р., закінчивши її зі ступенем кандидата богослов'я, який він дістав за твір «Богослужение в Русской Церкви в XVI в.», написаний під керівництвом проф. М. Ф. Красносельцева. Завдяки клопотанню ректора Академии, прот. Олександра Владимирського, О. О. Дмитрієвського залишили на кафедрі на посаді приват-доцента для читання лекцій із історії богослужіння в Російській церкві. Це давало йому змогу дещо переробити свою кандидатську роботу на магістерську, захист якої давав можливість отримати вчений ступінь магістра богослов'я [1].

У 1887 р. після двох років викладання О. О. Дмитрієвський отримав змогу очолити кафедру церковної археології та літургії у Київській духовній академії, де пропрацював 23 роки. Його діяльність у цей період мала велике значення для усієї церковно-історичної науки. Крім читання лекцій із церковної археології та літургії, які згідно з новим академічним Уставом стали загальнообов'язковими для усіх студентів, О. О. Дмитрієвський прочитав студентам III та IV курсів «Историю христианской архитектуры, иконографии и богослужбных облачений», студентам IV курсу — «Историю гимнографии» та «Курс исторического развития богослужбных чиноследований» [8] та ін.

Окрім читання лекцій, учений займався описом церковних речей, книг і рукописів, які за його ініціативою надійшли з Ніжина до церковно-археологічного музею при академії [4]. Водночас, у часописі «Руководство для сельских пастырей» з'явилася низка статей О. О. Дмитрієвського [8], присвячених питанням сучасної на той час богослужбової практики, що не була відображена у Типіконі, який не виправлявся з середини XVII ст.

Улітку 1886 р., скориставшись більш тривалими канікулами (через ремонт академічних будівель), учений разом із трьома іншими професорами Київської академії (О. О. Олесницький, К. Д. Попов, Ф. Я. Покровський) поїхав у відрядження [8] та провів кілька місяців на Афоні, вивчаючи богослужбові рукописи, що зберігалися у бібліотеках місцевих монастирів [8, с. 38].

У подальшому учений неодноразово виїздив для наукової праці до Афону, Синаю, Єрусалима, Афін, Солуні, Патмоса, Рима, Неаполя, Венеції та в південнослов'янські землі для вивчення першоджерел, тобто, богослужбових рукописів і стародруків.

Попри велике наукове та педагогічне навантаження, за час викладання у Київській академії Олексій Опанасович підготував плеяду відомих учених-літургістів, що дає змогу вважати його засновником російської історичної літургії. Серед його учнів були прот. В. Д. Прилуцький, М. М. Пальмов, Є. П. Діаковський, прот. М. А. Лісцин, прот. Корнелій Кекелідзе та ін. Така багатоманітна діяльність ученого мала велике значення для розвитку церковно-історичної науки та теорії православного богослужіння.

У 1903 р. О. О. Дмитрієвського обрали членом-кореспондентом Петербурзької академії наук по відділенню російської мови та літератури [6]. 1906 р. професор переїхав до Санкт-Петербурга, де взяв участь у роботі Передсоборного присутствія та комісії з виправлення богослужбових книг [3, с. 431]. Із 1907 р. він остаточно залишив службу у Київській духовній академії та присвятив себе діяльності на посаді секретаря Імператорського Православного палестинського товариства (далі — ІППТ), яку обіймав десять років. Водночас, О. О. Дмитрієвський протягом одинадцяти років був старостою Микола-Олександрівського храму у Санкт-Петербурзі та членом попечительства при ньому [2, с. 105–123].

Не зважаючи на свою активну громадську діяльність, професор кілька разів намагався повернутися на академічну службу, але невдало: у 1910 р. він балотувався на вакантну посаду на кафедрі грецької мови Київської духовної академії, був обраний і затверджений Синодом, але 1911 р. сама кафедра була ліквідована. Восени того самого року балотувався на кафедру «церковной археологии в связи с историей христианского искусства» Санкт-Петербурзької духовної академії, але не пройшов, зважаючи на негативне ставлення до нього прот. М. І. Орлова, чию дисертацію у 1909 р. Олексій Опанасович оцінив негативно [7, с. 176–347].

Не зважаючи на те, що вченому не вдалося повернутися до викладання, він у різні роки обирався почесним членом усіх чотирьох духовних академій Російської імперії: Київської (1907), Казанської (1912), Петербурзької та Московської (1914).

Наприкінці життя протягом 1923–1929 рр. О. О. Дмитрієвський брав активну участь у роботі Русько-візантійської комісії, де подав на обговорення три доклади, присвячені західному літургісту та видавцю богослужбових текстів Ж. Гоару та один — «Объяснения к “Уставу” Константина Порфирородного» [1].

Помер Олексій Опанасович від уремії 8 серпня 1929 р., а вже 10-го, найвірогідніше, відбувся його похорон на Микільському кладовищі Олександро-Невської лаври. Відспівування проходило у російсько-естонській церкві [1].

Не менше значення для розвитку історико-церковних досліджень кінця ХІХ – початку ХХ ст. мала діяльність Івана Івановича Соколова. До Казанської духовної академії він

вступив у 1886 р., а закінчив — у 1890 р. першим кандидатом-магістрантом. Після цього протягом року І. І. Соколов був професорським стипендіатом при кафедрі загальної церковної історії, де його керівником був призначений професор Ф. О. Курганов. Саме йому, а також І. С. Бердникову, заслуженому ординарному професору Казанської духовної академії й ординарному професору Імператорського Казанського університету, був забов'язаний І. І. Соколов своїми знаннями візантійського канонічного права, методології дослідження, розуміння завдань науки та питань морально-етичного порядку.

1891 р. у Казанській духовній академії відбувся захист магістерської дисертації І. І. Соколова на тему «Состояние монашества в византийской церкви с половины IX в. до начала XIII в.», внаслідок якого кандидат дістав учений ступінь магістра богослов'я, затверджений Св. Синодом у 1894 р. У 1896 р. за цю, опубліковану у вигляді книги працю, вчений отримав премію митрополита Макарія.

Після захисту дисертації І. І. Соколов протягом 1894–1903 рр. викладав у Санкт-Петербурзькій духовній семінарії, продовжував візантологічні студії та публікував результати досліджень у тогочасній науковій пресі. Це з часом дало підставу запросити його на кафедру історії Греко-східної церкви Петербурзької духовної академії [13, с. 695], де він пропрацював до 1918 р., викладаючи такі курси, як «История византологии как науки в связи с культурным влиянием Византии на Древнюю Русь и Западную Европу», «История разделения церквей в IX–XI вв.», «История патриаршего управления в Византии и на современном греческом Востоке», «История просвещения и богословской науки в Византии с половины IX до половины XV в. (843–1453)», «История Иверской церкви до начала XIII в.» [9, с. 26, 34; 10, с. 18, 25]. У цей період на формування наукових інтересів І. І. Соколова суттєвий вплив мав видатний історик церкви, професор Санкт-Петербурзької духовної академії І. Є. Троїцький [11].

Одночасно з викладацькою діяльністю І. І. Соколов продовжував інтенсивну наукову роботу. 1904 р. учений захистив докторську дисертацію на тему «Константинопольская церковь в XIX в. Опыт исторического исследования». Цю працю відзначила Рада академії премією Чубинських (1904), а

згодом Св. Синод — премією митрополита Макарія (1906). У жовтні 1904 р. І. І. Соколов був обраний ординарним професором Санкт-Петербурзької духовної академії [10, с. 10].

Рятуючись від репресій, яких зазнали викладачі духовних закладів після революційних подій 1917 р., на початку 1919 р. І. І. Соколов намагався влаштуватися у Києві. Протягом 1919–1920 рр. він працював приват-доцентом Київського університету й одночасно співпрацював із Археографічною комісією Української академії наук, де був працівником першого відділу [13, с. 695].

1922 р. учений вирішив повернутися до Петрограда. З 1927 р. І. І. Соколов був членом Таврійської краєзнавчо-лінгвістичної експедиції Ленінградського університету, а з 1928 р. — експедиції Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства до Надазов'я. Таким чином, протягом 1920 р. учений чимало зробив для дослідження грецької меншини, представники якої проживали у Причорномор'ї та Приазов'ї. Після одинадцяти років плідної праці в науково-освітніх установах Петрограда, 22 грудня 1933 р. І. І. Соколов був заарештований. Він проходив по справі «контрреволюційної церковно-монархической організації «Англикане». Лише завдяки клопотанням родини та К. Пешкової, яка очолювала громадську організацію «Допомога політичним в'язням», ученого 1938 р. звільнили [5]. Однак, повернутися до нормально життя він вже не встиг. Помер 3 травня 1939 р.

Маючи на меті зосередити увагу на заслугах І. І. Соколова перед українською наукою, наголосимо, що згадані нами вчені долучилися до започаткування візантологічних досліджень і виховання наукових кадрів для цієї роботи. Як зазначив А. Чередниченко, до 1918 р. в Україні було кілька центрів, де вивчали культурний спадок Візантії та її вплив на історію та культуру Русі, — Новоросійський і Київський університети, Київська духовна академія та Всеукраїнська академія наук, де 1926 р. була створена комісія для вивчення Візантійського письменства та його впливу на Україну. Цікаво, що І. І. Соколов у березні 1919 р. замінив в університеті Св. Володимира проф. Ю. А. Кулаковського, який викладав курс історії Візантії. Продовжуючи справу свого попередника, Іван Іванович, окрім загального курсу історії Східної Римської імперії, розпочав викладати спецкурси, зокрема, з історії грецької православної церкви XV ст.

і візантійської історіографії [12, с. 210]. Із 1919 по 1920 р. учений також викладав курс візантійської історії на Вищих жіночих курсах і новогрецьку мову в Близькосхідньому Інституті, а згодом візантійську палеографію та культуру Візантії — в Археологічному інституті [12, с. 210].

Перебуваючи у Києві, І. І. Соколов не обмежувався лише викладацькою діяльністю. Він також продовжував свої дослідження та співпрацював із ВУАН. Зокрема, разом із М. Ф. Мухіним (членом Археологічної, а згодом і Візантійської комісії ВУАН) ініціював збирання та вивчення грецьких рукописів, аргументуючи цю потребу давніми відносинами православного Сходу з Україною та її церквою. У зв'язку з цим, І. І. Соколов підготував розвідку «Відносини Сходу до Української церкви в XVI–XVII ст. по нововиданих документах» [12, с. 210]. Фактично, з доповіді на засіданні Першого відділу ВУАН та тієї публікації розпочалася систематична робота по виявленню в київських архівах і бібліотеках рукописного матеріалу з історії української церкви. Вчений також отримав дозвіл на пошукову роботу в архівах Київського грецького монастиря Св. Катерини, Ніжинського грецького братства, Почаївської Успенської лаври, Лубенського Мгарського Спасо-Преображенського монастиря, а також в архівах Чернігова, Харкова, Полтави. Результати проведеної роботи публікувалися в «Записках Історико-філологічного відділу ВУАН» та оголошувалися на засіданнях Археологічної комісії [12, с. 210–211].

У зв'язку з поверненням І. І. Соколова до Петрограда у 1922 р., йому, як члену Археографічної комісії ВУАН, було доручено вивчати «грецькі матеріали по культурних взаєминах між Україною та Грецією по Петербурзьких рукописних збірках» [13, с. 211]. На жаль, як довів А. Чередниченко, через відсутність матеріальної підтримки з боку ВУАН, учений не зміг завершити свою роботу та повернутися до Києва. За час своєї роботи в українській академічній установі він написав кілька статей, підготував кілька наукових доповідей і рефератів, дослідив 70 актових книг у Центральному Київському історичному архіві, склав покажчик до грецьких рукописів, що зберігалися в Археологічному музеї Київської Духовної академії, розпочав роботу над підручником «Історія Візантії» для вузів. Спираючись на виявлені матеріали про культурні стосунки України та Грецького

Сходу майже до XVIII ст. включно, І. І. Соколов наполягав на створенні кафедр візантології при ВУАН. На його щире переконання, це дало б можливість українським ученим здійснювати наукові відрядження не лише по Україні чи Росії, а й до Стамбулу, Афона, Синаю, Єрусалима, а згодом могло дати змогу здійснити наукове видання «Україна та Схід».

Опрацювання багатьох тем, пов'язаних з історією, земельно-господарськими відносинами, культурою Візантії, а також контакти з Візантійською комісією ВУАН та її спадкоємицею — комісією Близького Сходу, тривали у І. І. Соколова аж до 1930 р. Подальші події: арешт, заслання та передчасна смерть, завадили вченому закінчити розпочату справу.

Не зважаючи на трагічне завершення життєвого шляху обох згадуваних нами вчених, започатковані О. О. Дмитрієвським та І. І. Соколовим напрямки досліджень у галузі візантології, отримали своє продовження вже в дослідженнях сучасних українських і російських учених, стали основою для вивчення православної літургії, канонічного права, культурних впливів і багатьох інших дотичних тем.

1. *Акишин С. Ю.* Биография профессора А. А. Дмитриевского и характеристика его научной деятельности [Электронный ресурс] / С. Ю. Акишкин. — СПб. : Аксион эстин, 2008. — (Сер. «Наследие рус. литургистов»). — Режим доступа : <http://andreyblag.ru/images/articles/prosveshenie/iliotropion/izdatelstvo/9/book/akishin.pdf>. — Заглавие с экрана.
2. *Герд Л. А.* А. А. Дмитриевский как староста Николо-Александровской Барградской церкви в Петербурге [Текст] / Л. А. Герд // Родное и вселенское: к 60-летию Н. Н. Лисового : [сб. статей]. — М., 2006. — С. 105–123.
3. *Герд Л. А.* Дмитриевский А. А. [Текст] / Л. А. Герд // Православная энцикл. — М. : ЦНЦ «Православная энцикл.», 2007. — Т. 15. — С. 434.
4. *Греческие нежинские храмы и их капитальный вклад в церковно-археологический музей при Киевской духовной академии* [Текст] // Православное обозрение. — 1885. — № 12. — С. 370–400 : Описание рукописей и книг, поступивших в церковно-археологический музей при Киевской духовной академии из греческой нежинской Михаило-Архангельской церкви // Труды КДА. — 1885, прил. к. III, IV, V, VI, VII–XII. — 60 с.
5. ДАРФ, ф. 8409, оп. 1.
6. ОР РНБ, ф. 253, спр. 10.
7. *Отзыв* о сочинении М. И. Орлова «Литургия св. Василия Великого. Вводные сведения. 1. Греческие и славянские тексты. 2.

- Заамвонные молитвы. 3. Особенности литургии св. Иоанна Златоуста: с изображением св. Василия Великого и четырьмя снимками с рукописей. Первое критическое издание. СПб., 1909 г.» [Текст] // Сб. отчетов о премиях и наградах, присуждаемых императорской Академией Наук. Отчеты за 1909 г. – СПб., 1912. – С. 176–347. – Отд. отт. изд. СПб., 1912. – 173 с.
8. *Отчет* о состоянии Киевской духовной академии за 1884/85 г. [Текст] // Тр. КДА. – 1885. – № 12. – С. 699–700.
 9. *Отчет* о состоянии С.-Петербургской духовной академии за 1903 г. – СПб., 1904.
 10. *Отчет* о состоянии С.-Петербургской духовной академии за 1904 г. – СПб., 1905.
 11. *Соколов И. И.* Византинологические традиции в С.-Петербургской духовной академии [Текст] / И. И. Соколов // Христианское чтение. – 1904. – Янв. – С. 143–165 ; Февр. – С. 306–315.
 12. *Чередниченко А. М.* Київський період наукової діяльності [Текст] / А. М. Чередниченко; І. І. Соколова // Лаврський альманах. – К., 2005. – Вип. 14. – С. 209–216.
 13. *Чернухін Є. К.* Соколов Іван Іванович [Текст] / Є. К. Чернухін // Енцикл. іст. України. – К. : Наук. думка, 2012. – С. 695.

Медовкіна Л. Ю. Вплив вихованців Казанської Духовної академії на розвиток української науки 1920–1930-х рр.

Стаття присвячена біографіям істориків церкви, які певний час навчалися та працювали у Казанській духовній академії — одному з чотирьох вищих духовних навчальних закладів Російської імперії — О. Дмитрієвського та І. Соколова. Окремими сторінками біографії вчених стало перебування в Україні, де їхні дослідження та викладацька діяльність мали вплив на розвиток української науки та освіти. Як свідчать факти з біографії науковців, вони займалися виявленням у бібліотеках та архівосховищах імперії, а також монастирів православного Сходу документів, пов'язаних із історією православної церкви, їхнім описом та публікацією. Чимало часу приділяли викладацькій діяльності, співпраці з науковими часописами та науковими товариствами, членами яких були. О. Дмитрієвського по праву вважають засновником школи вітчизняної літургіки, центр якої містився в Київській духовній академії. І. Соколов фактично заклав підвалини джерел вітчизняних елліністичних студій, що зосереджувалися в структурних підрозділах Української академії наук. Принципова позиція обох вчених, які чимало зробили для збереження предметів церковної старовини на початку 1920-х рр., коли розпочалася кампанія щодо їхнього вилучення, спричинила конфлікт між дослідниками та владою. Через це, а також через відданість напрямкам своїх наукових занять, обидва вчені зазнали репресій із боку більшовицької влади: були заарештовані за вигаданими звинуваченнями. Для обох це стало ударом не лише в сенсі припинення активної наукової діяльності, а й в сенсі передчасної смерті. В особах О. Дмитрієвського та І. Соколова наука втратила висококваліфікованих фахівців і вчених, які репрезентували цілі напрямки досліджень, які ще до сьогодні не вишли на той рівень, який мали в часи свого становлення.

Таким чином, матеріали статті доводять, що, незалежно від того, яка велика відстань відділяла Казань і Київ, між ними завжди існував майже містичний зв'язок на рівні особистостей, соціокультурних, наукових та інтелектуальних контактів і взаємовпливів. Біографії О. Дмитрієвського та І. Соколова обґрунтовано свідчать, що, будучи вихованцями Казанської духовної академії, вчені зуміли використати отримані там знання та навички наукової роботи, не лише в навчальних закладах і наукових центрах імперії, але й прислужитися становленню науки та освіти в Україні.

Ключові слова: історики церкви, Казанська духовна академія, українська академічна наука, освіта, біографії, візантологія.

Medovkina Lina. Influence of the Kazan Theological Academy students on the development of Ukrainian science 1920-1930-ies.

The article is devoted to biographies of church historians, who have been educated and worked in the Kazan Theological Academy – one of the four highest religious schools of the Russian Empire – A. Dmitriyevsky and I. Sokolov. Individual pages of biographies of scientists were devoted to staying in Ukraine, where their research and teaching activities had an impact on development of Ukrainian science and education. As we can learn from the biographies of the researchers, they looked for documents related to the history of Orthodox Church in the libraries and archives of the Russian Empire and in the Orthodox monasteries in the East, then described and published such documents. The scholars also dedicated a lot of time to teaching and actively worked with scientific journals and societies the members of which they were. Aleksey Dmitriyevskiy is rightfully considered the founder of the Ukrainian school of liturgics, the centre of which was the Kyiv Ecclesiastical Academy. Ivan Sokolov laid the foundation of the Hellenistic studies in Ukraine, which were mainly conducted by various departments of the Ukrainian Academy of Sciences. The position of both scholars who took great pains to preserve church antiques in the early 1920s, when the state started the expropriation of such objects, resulted in a conflict between the researchers and the authorities. For this reason and due to their devotion to their area of research, both scholars were persecuted by the Bolsheviks and arrested on false charges. For both scientists, it was not only the end of their research work, but also the cause of their premature deaths. The deaths of A. Dmitriyevskiy and I. Sokolov were a great loss for our science as they represented certain areas of scientific studies where we still have to do a lot of work to get back to the original level of scientific development.

Thus, the materials examined in the article prove that regardless of a great distance between the cities of Kazan and Kyiv there has always been almost a mystical link between them – through outstanding individuals, social, cultural, and scientific contacts and due to mutual influence. As we can see from the biographies of A. Dmitriyevskiy and I. Sokolov, both scholars, graduates of the Kazan Ecclesiastical Academy, used the knowledge and scientific skills they obtained there not only at various educational institutions and centres of the Russian Empire, but also for laying the foundation for certain areas of research and education in Ukraine.

Keywords: church historians, Kazan Theological Academy, The Ukrainian academic science, education, biography, Byzantologist.

Медовкина Л. Ю. Влияние воспитанников Казанской Духовной академии на развитие украинской науки 1920–1930-х гг.

Статья посвящена биографиям историков церкви, которые получили образование и работали в Казанской духовной академии – одном из четырех высших духовных учебных заведений Российской империи – А. Дмитриевского и И. Соколова. Отдельными страницами биографии ученых стало пребывание в Украине, где их исследования и преподавательская деятельность оказали влияние на развитие украинской науки и образования. Как свидетельствуют факты из биографии ученых, они занимались выявлением библиотек и архивохранилищ империи, а также монастырей православного Востока документов, связанных с историей православной церкви, их описанием и публикацией. Немало времени уделяли преподавательской деятельности, сотрудничеству с научными журналами и сообществами, членами которых были. А. Дмитриевского по праву считают основателем школы отечественной литургики, центр которой находился в Киевской духовной академии. И. Соколов фактически заложил основы отечественных эллинистических исследований, какие сосредоточились в структурных подразделениях Украинской академии наук. Принципиальная позиция обоих ученых, которые немало сделали для сохранения предметов церковной старины в начале 1920-х годов, когда началась кампания по их изъятию, обусловила конфликт между исследователями и властью. По этой причине, а также через преданность своим научным интересам, оба ученых попали под маховик репрессий большевицкой власти: были арестованы по выдуманным обвинениям. Для обоих это стало ударом не только в смысле приостановления активной научной деятельности, но и в смысле преждевременной смерти. В лице А. Дмитриевского и И. Соколова наука потеряла высококвалифицированных специалистов и ученых, которые репрезентуovali целые направления исследований, которые еще до ныне не вышли на тот уровень, который имели во времена своего становления.

Таким образом, материалы статьи доказывают, что, не зависимо от того, насколько дальнейшее расстояние отделяло Казань и Киев, между ними всегда существовала почти мистическая связь на уровне личностей особистостей, социокультурных, научных и интеллектуальных контактов и взаимовлияний. Биографии А. Дмитриевского и И. Соколова обоснованно свидетельствуют, что, будучи воспитанниками Казанской духовной академии, ученые сумели использовать полученные там знания и навыки научной работы, не только в учебных заведениях и научных центрах империи, но и послужить становлению науки и образования в Украине.

Ключевые слова: историки церкви, Казанская духовная академия, украинская академическая наука, образование, биографии, византология.